Llywodraeth Cymru
Welsh Government

FFYRDD SYDD HEB EU MABWYSIADU YNG NGHYMRU
ADRODDIAD TERFYNOL I WEINIDOG YR ECONOMI A THRAFNIDIAETH

Hydref 2020

© Hawlfraint y Goron 2020 ISBN Digidol: 978-1-80082-282-5

Crynodeb Gweithredol

Sefydlwyd y Tasglu Ffyrdd Sydd Heb eu Mabwysiadu ar gais y Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth i edrych ar y problemau yng Nghymru ac wrth wneud hynny nodi faint o ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu sydd yna a beth y gellid ei wneud i wella'r sefyllfa. Yn dilyn ymchwiliad cychwynnol ac ymarfer ymgynghori cynhwysfawr yn cynnwys rhanddeiliaid allweddol, cyflwynwyd adroddiad rhagarweiniol i'r Gweinidog yng Ngwanwyn 2019. Mae'r adroddiad cyfredol hwn yn adeiladu ar y gwaith cychwynnol ac yn mynd i'r afael â'r argymhellion sy'n deillio o'r adroddiad cychwynnol.

Mae'r Tasglu wedi bod yn ymwybodol iawn o'r adborth defnyddiol o ymarferiad ymgynghori Tachwedd 2018 ac wedi ystyried yr holl faterion a godwyd. Mae'r rhain wedi bod yn amrywiol ac wedi cynnwys materion sy'n ymwneud â phob math o ffyrdd heb eu mabwysiadu, a'r anawsterau sy'n codi o ganlyniad i ddim perchnogaeth glir na chyrff cyfrifol am ffyrdd penodol heb eu mabwysiadu. Roedd aelodaeth y Tasglu yn cynnwys ymarferwyr a gweithwyr proffesiynol medrus sydd wedi gallu cydnabod ac argymell rhai gweithredoedd sy'n arwain at well dealltwriaeth o natur a cwantwm y materion ledled Cymru. Yn bwysig, gwneir argymhellion a fydd yn dechrau mynd i'r afael ag anferthwch y broblem ar sail blaenoriaeth, ond hefyd drwy'r Canllaw Arferion Da a'r Safonau Cyffredin, bydd yn lleihau'n sylweddol y siawns y bydd unrhyw 'ffordd heb ei mabwysiadu' arall yn cael ei chreu.

Mae'r holl gamau gweithredu o argymhellion yr adroddiad cychwynnol ar Ffyrdd Sydd Heb eu Mabwysiadu yng Ngwanwyn 2019 wedi'u cwblhau'n llwyddiannus ac fe'u crynhoir fel a ganlyn:

- Mae gwaith wedi mynd rhagddo i sefydlu CRONFA DDATA i ddarparu cofnod cynhwysfawr o'r holl ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu yng Nghymru.
- Bydd y gronfa ddata'n cael ei chynnal fel rhan o reolaeth y Rhestr Gwaith Stryd Genedlaethol gyda chymorth Awdurdodau Lleol.
- Defnyddiwyd y gronfa ddata i ddarparu cwantwm o'r ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu ledled Cymru ac wrth wneud hynny, mae wedi galluogi darparu amcangyfrifon amlinellol ar gyfer gwella ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu i safonau y gellir eu mabwysiadu yn rhesymol.
- Nodwyd cyllidebau ar gyfer y gwaith sy'n gysylltiedig â sefydlu'r gronfa ddata honno
- Mae Awdurdodau Lleol a'r ffederasiynau adeiladu tai wedi cofrestru ar gyfer y CANLLAW ARFERION DA.
- Sefydlwyd gweithgor i ddatblygu set o SAFONAU CYFFREDIN dylunio ac adeiladu priffyrdd i'w defnyddio gan Awdurdodau Lleol a datblygwyr tai ar gyfer ffyrdd y gellir eu mabwysiadu.

Mae'r argymhellion pellach eraill fel a ganlyn:

ARGYMHELLIAD 1 –
bod Awdurdodau Lleol i ddechrau yn nodi'r materion blaenoriaeth o ran ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu yn eu hardaloedd Cyngor, a bod amcangyfrifon cost yn cael eu darparu ar gyfer gwella i safonau y gellir eu mabwysiadu. Byddai angen cyfiawnhau cynigion o'r fath o ran angen yn seiliedig ar flaenoriaethau cenedlaethol a lleol.

ARGYMHELLIAD 2 –
y dylid ystyried i ryw fath o adnodd canolog fod ar gael i gynorthwyo gydag ariannu'r gwaith angenrheidiol i fynd i'r afael â blaenoriaethau ffyrdd lleol sydd heb eu mabwysiadu.

ARGYMHELLIAD 3 –
monitro'r defnydd o'r Canllaw Arferion Da, a bod deialog bellach gydag Awdurdodau Lleol yn digwydd yn ddiweddarach yn 2020 i werthuso buddion defnyddio'r Canllaw Arferion Da.

ARGYMHELLIAD 4 –
cyhoeddi cyfres o Safonau Cyffredin i'w defnyddio gan Awdurdodau Priffyrdd Lleol a Datblygwyr Tai.

ARGYMHELLIAD 5 –
bod y gyfres o ddogfennau Safonau Cyffredin yn cael eu hadolygu'n flynyddol a'u diwygio yn ôl yr angen i adlewyrchu gofynion newidiol o ganlyniad i fentrau eraill sy'n dod i'r amlwg, a bod cyllid blynyddol yn cael ei ddarparu i alluogi hyn.

Cynnwys

Cefndir Tudalen 4

Cyflwyniad Tudalen 5

Canfyddiadau a Chanlyniadau Tudalen 7

Canllaw Arferion Da Tudalen 10

Safonau cyffredin Tudalen 12

Crynodeb Tudalen 13

Argymhellion Tudalen 14

Atodiadau Tudalen 16

Cefndir

Yn dilyn Trafodaeth Aelod Cynulliad Cymru yn y Cyfarfod Llawn ym mis Chwefror 2018 ynghylch y materion yn ymwneud â ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu, ymrwymodd y Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth i sefydlu Tasglu i ymchwilio i'r materion ac i gyflwyno adroddiad gyda chanfyddiadau ac argymhellion cychwynnol yng Ngwanwyn 2019.

Yn unol â hynny, sefydlwyd y Tasglu a chynhaliodd adolygiad o ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu ac adroddodd yn ôl i'r Gweinidog ym mis Ebrill 2019. Roedd canlyniadau'r ymchwiliadau cychwynnol fel a ganlyn:

- Ychydig o wybodaeth ddibynadwy, wedi'i rheoli sydd ar gael ar hyn o bryd ac felly mae'n anodd mesur maint y ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu a chost adferiad.
- Mae angen buddsoddi i ddatblygu cronfa ddata i ddarparu gwybodaeth gyson a chadarn ar ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu fyddai'n galluogi i ddarlun mwy cywir gael ei greu a deall cost adferiad.
- Mae ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu yn disgyn yn fras i chwe chategori.
- Mae ffyrdd heb eu mabwysiadu i ystadau tai y math o ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu y cyfeiriwyd atynt fwyaf yn rhifog gan ymatebwyr i'r ymgynghoriad (sefyllfaoedd hanesyddol ac adeiladau newydd).
- Mae nifer o gamau wedi eu nodi a fyddai'n gallu atal y broblem rhag mynd yn waeth dros amser. Yn seiliedig ar y rhain, mae siart llif wedi ei datblygu sy'n nodi'r sail ar gyfer canllaw arferion da yn y dyfodol ar gyfer eu defnyddio gan Awdurdodau Priffordd Lleol a datblygwyr tai. Drwy ei ddefnyddio'n gyson, gall hyn helpu i leihau'r ffyrdd newydd i ystadau tai rhag cael eu mabwysiadu. Byddai hyn yn galluogi i ymdrechion ganolbwyntio ar ddelio gyda'r ôl-groniad o ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu, a sut i leihau hyn mewn ffordd a flaenoriaethir dros amser, yn ddarostyngedig i argaeledd adnoddau.
- Nodwyd yr angen am ddull safonau cyffredin i fynd gyda'r canllaw arferion da.

Cyflwyniad

Gwnaed yr argymhellion canlynol, a'u cymeradwyo wedi hynny gan y Gweinidog:

- Bod gwaith yn datblygu i sefydlu CRONFA DDATA i ddarparu cofnod cynhwysfawr o'r holl ffyrdd heb eu mabwysiadu yng Nghymru.
- Bod y gronfa ddata yn cael ei defnyddio i ddarparu amcangyfrif cost ar gyfer gwella ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu i safonau y gellir eu mabwysiadu'n rhesymol.
- Bod y gronfa ddata yn cael ei rheoli a'i chynnal gyda chymorth awdurdodau lleol
- Bod cyllideb yn cael ei sefydlu ar gyfer y gronfa ddata.
- Bod Awdurdodau Lleol ac adeiladwyr tai yn datblygu CANLLAW ARFER DA i leihau'r siawns yn sylweddol o unrhyw ffyrdd newydd i ystadau tai yn dod yn ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu.
- Bod Awdurdodau Lleol a'r ffederasiynau adeiladu tai yn cofrestru ar gyfer y canllaw arferion da a awgrymwyd.
- Sefydlwyd gweithgor i ddatblygu set o SAFONAU CYFFREDIN dylunio ac adeiladu priffyrdd i'w defnyddio gan Awdurdodau Lleol a datblygwyr tai ar gyfer ffyrdd y gellir eu mabwysiadu.

Mae'r adroddiad hwn yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â'r argymhellion uchod a darparu datganiad sefyllfa yn benodol ar y GRONFA DDATA, Y CANLLAW ARFERION DA a'r SAFONAU CYFFREDIN.

Canfyddiadau a Chanlyniadau

Mae'r adran hon yn mynd i'r afael â phob un o'r argymhellion cymeradwy o'r adroddiad cychwynnol fel y'u rhestrir uchod fel a ganlyn:

CRONFA DDATA

Bod gwaith yn datblygu i sefydlu CRONFA DDATA i ddarparu cofnod cynhwysfawr o'r holl ffyrdd heb eu mabwysiadu yng Nghymru.

Mewn ymateb i hyn, cyflogwyd 'Geoplace' i gynnal ymarfer mapio data o ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu ym mhob ardal Sirol yng Nghymru. Mae Geoplace eisoes yn gweithio'n agos gydag Awdurdodau Priffyrdd Lleol Cymru a'r Cwmnïau Cyfleustodau Cyhoeddus ac yn cynhyrchu ac yn rheoli'r Rhestr Gwaith Stryd Genedlaethol. At hynny, mae Geoplace yn gwmni sy'n eiddo i'r Gymdeithas Llywodraeth Leol a'r Arolwg Ordnans, sy'n ei gwneud yn ddelfrydol i ymgymryd â'r rôl hon.

Ar hyn o bryd nid oes gan Awdurdodau Lleol ddata cyson na chywir ar ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu. Mae'r dadansoddiad bwrdd gwaith a gynhaliwyd wedi cynhyrchu mapiau data drafft, i ddechrau ar gyfer nifer gyfyngedig o Gynghorau sy'n nodi ffyrdd heb eu mabwysiadu ar haen ddata yn seiliedig ar arolwg ordnans. Mae'r chwe Chyngor dan sylw (gweler Atodiad 1) wedi bod yn gwirio'r data i sicrhau bod yr wybodaeth a gynhyrchir yn ddigon cadarn ac yn gynrychiolaeth dda o sefyllfa'r ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu ym mhob un o'r ardaloedd Cyngor hyn.

Mae arwyddion cynnar yn addawol gyda chytundeb bod cydberthynas dda rhwng y data sy'n dod i'r amlwg a'r sefyllfa hysbys ar lawr gwlad. Mae hyn yn rhoi hyder ynghylch cyfanrwydd Ffyrdd Sydd Heb eu Mabwysiadu yng Nghymru.

Hefyd, unwaith y bydd yr holl setiau data wedi'u cwblhau, roedd angen sicrhau bod yr holl wybodaeth mapio ffyrdd heb eu mabwysiadu ar gael mewn un lleoliad canolog er mwyn galluogi mynediad cyhoeddus i'r data.

Fodd bynnag, mae'r offeryn 'Find My Street' ar y we eisoes yn bodoli ac mae ar gael am ddim i bawb; mae hyn yn dangos yr holl briffyrdd a fabwysiadwyd, ac felly gellir ystyried unrhyw ffordd na ddangosir fel un a fabwysiadwyd yn un 'heb ei mabwysiadu'. Mae 'Find My Street' eisoes yn darparu cafeat i ddweud efallai nad yw'r data 100% yn gywir ac y dylid gwirio statws ffyrdd wedi eu mabwysiadu yn lleol drwy'r data ffyrdd mabwysiedig statudol a gedwir gan bob Awdurdod Lleol unigol. Mae 'Find My Street' yn cael ei gynnal a'i ddiweddaru gan Geoplace ochr yn ochr â gwaith y Rhestr Gwaith Stryd a'i seilio ar yr un data.

Gweler manylion yma ar sut wnaeth Geoplace gynnal yr ymarfer mapio

Bod y gronfa ddata yn cael ei defnyddio i ddarparu amcangyfrif cost ar gyfer gwella ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu i safonau y gellir eu mabwysiadu'n rhesymol.

Cyn hyn, yr unig wybodaeth yr ymddengys i fod ar gael yw, yn gynnar yn y saithdegau, y nodwyd 4000 o filltiroedd (6437 cilometr) fel cyfanswm hyd y ffyrdd heb eu mabwysiadu yng Nghymru a Lloegr

Yn seiliedig ar y data sy'n dod i'r amlwg a gynhyrchwyd gan Geoplace, mae'n ymddangos bod tua 25,000 cilometr o ffyrdd heb eu mabwysiadu yng Nghymru yn unig. Mae ffigur o'r fath yn cynnwys pob un o'r 6 chategori o ffyrdd heb eu mabwysiadu a nodwyd ac yr adroddwyd arnynt i ddechrau (gweler Atodiad 2). Fodd bynnag, o ran ffyrdd heb eu mabwysiadu sy'n gwasanaethu 5 eiddo neu fwy (fel sy'n digwydd yn nodweddiadol ar gyfer ffordd heb ei mabwysiadu i ystâd dai), yna mae'r hyd oddeutu 2,600 cilometr ar gyfer Cymru gyfan.

Hyd yr holl ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu yng Nghymru yw 25,374 cilometr wedi'u torri i lawr fel a ganlyn

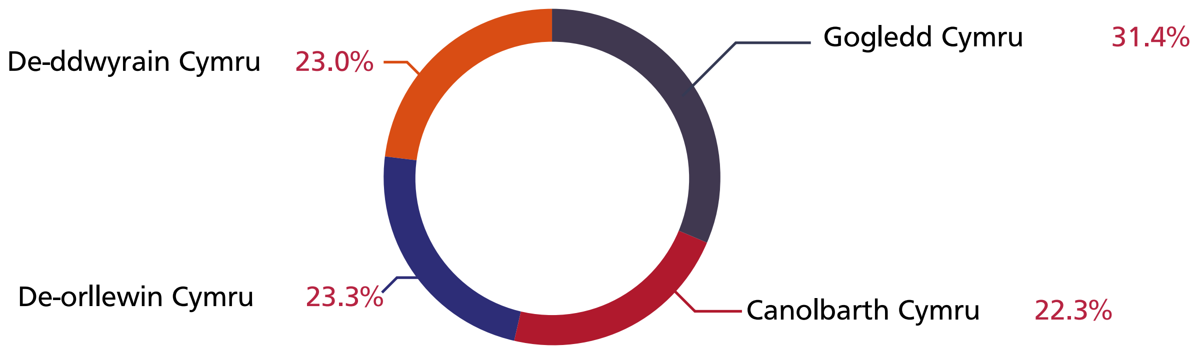

Hyd ffyrdd heb eu mabwysiadu sy'n gwasanaethu 2 eiddo neu fwy yw 5,557 cilometr

Hyd ffyrdd heb eu mabwysiadu sy'n gwasanaethu 5 eiddo neu fwy yw 2,617 cilometr

Trwy'r adborth i'r ymgynghoriad cychwynnol ar ffyrdd heb eu mabwysiadu a sgyrsiau eraill ag Awdurdodau Lleol, a thrwy drafod gydag ymarferwyr sy'n gwasanaethu ar y Tasglu, byddai cost nodweddiadol gytûn ar gyfer llunio ffordd i safon y gellir ei mabwysiadu oddeutu £600 y metr llinellol.

Yn amlwg, ffigur cyfartalog nodweddiadol yw hwn i raddau helaeth ac yn amlwg byddai rhai sefyllfaoedd yn gofyn am fwy neu lai fesul metr llinellol yn dibynnu ar amgylchiadau unigol.

Mae'r isadeiledd ffyrdd heb ei fabwysiadu yn helaeth, ac mae'n annirnadwy ystyried gwelliannau i bob adran unigol. Fodd bynnag, yn seiliedig ar y gost o £600 / metr llinellol, yna bydd buddsoddiad o £10 miliwn yn gwella oddeutu 16 cilomedr o ffordd.

Er bod ffyrdd heb eu mabwysiadu i ystadau tai yn drech yn rhifiadol, mae pryderon hefyd ynghylch mathau eraill o ffyrdd heb eu mabwysiadu mewn rhai ardaloedd. Mae enghreifftiau o'r fath yn cynnwys lonydd gwledig sy'n gwasanaethu eiddo anghysbell, rhai lonydd cefn, a hen barciau cabanau gwyliau bellach yn cael eu defnyddio fel preswylfeydd parhaol ac ati.

Nid oes gan Awdurdodau Lleol unrhyw gyfrifoldebau statudol mewn perthynas â ffyrdd heb eu mabwysiadu. Fodd bynnag, mae yna bwerau dewisol o dan Ddeddf Priffyrdd 1980 sy'n galluogi Awdurdodau Priffyrdd os ydyn nhw'n dewis trwsio a gwella priffyrdd i safon y gellid eu mabwysiadu. Yn dilyn blynyddoedd o setliadau cyllido anodd, nid oes gan Gynghorau unrhyw gyllidebau a dim cynlluniau i fuddsoddi mewn datrys materion ffyrdd heb eu mabwysiadu a galluogi gwaith gwella; gall rhyw fath o gyllid canolog ganiatáu i Awdurdodau Priffyrdd ymgymryd â gwella'r problemau gwaethaf ar y ffyrdd heb eu mabwysiadu yn eu hardaloedd Awdurdod Lleol. Gellid cynyddu gwerth unrhyw fuddsoddiad canolog pe bai buddiolwyr posib (e.e. preswylwyr a fyddai'n elwa o welliannau i'w strydoedd heb eu mabwysiadu) yn cyfrannu hefyd.

Mae'r egwyddor hon eisoes wedi'i hymgorffori yn y mecanweithiau Gwaith Stryd Preifat sy'n bodoli fel rhan o Ddeddf Priffyrdd 1980.

Yn unol â hynny, argymhelliad sy'n dod i'r amlwg yw bod Llywodraeth Cymru mewn egwyddor yn neilltuo cyllid i fynd i'r afael â'r ffyrdd gwaethaf heb eu mabwysiadu ledled Cymru, a bod Awdurdodau Priffyrdd yn darparu manylion o ran sut y byddent yn defnyddio unrhyw gyllid ac yn cyfleu buddion buddsoddiad o'r fath.

Yn dibynnu ar yr ymatebion, gellid ystyried sut y byddai'n well dosbarthu cyllid; gallai hyn fod ar sail cyllid fformiwla sy'n debyg mewn egwyddor i'r ffordd y mae cyllid refeniw yn cael ei ddosbarthu i Awdurdodau Lleol ar gyfer cynnal a chadw ffyrdd a fabwysiadwyd.

Bod y gronfa ddata yn cael ei rheoli a'i chynnal gyda chymorth awdurdodau lleol.

Trwy drafodaethau gyda Gwarcheidwaid Llwybrau Cymru (staff Priffyrdd yr Awdurdod Lleol sy'n gyfrifol am fewnbynnu a chynnal y Rhestr Strydoedd Genedlaethol ar y cyd â'r sefydliadau Cyfleustodau Cyhoeddus), mae'n ymddangos unwaith y bydd y gronfa ddata o ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu wedi'i sefydlu, y gellir cynnal a diweddaru cofnodion trwy'r prosesau Rhestr Gwaith Stryd; gan obeithio na fydd unrhyw ffyrdd newydd heb eu mabwysiadu hysbys yn cael eu creu (na'u nodi), a bydd y rhai sy'n gysylltiedig â datblygiadau tai yn destun cytundebau cyfreithiol ac yn hysbys i'r Awdurdod Priffyrdd unigol a'r cwmnïau Cyfleustodau a fydd yn gwasanaethu datblygiadau o'r fath.

Mae'r teclyn 'Find my Street' yn cael ei ddiweddaru'n awtomatig fel rhan o'r broses hon.

Bod cyllideb yn cael ei sefydlu ar gyfer y gronfa ddata.

Roedd angen cyllid o lai na £5,000 i sefydlu'r 22 cronfa ddata o ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu ledled Cymru. Gwnaeth Llywodraeth Cymru ddarpariaeth ariannol ar gyfer hyn.

Bod Awdurdodau Lleol ac adeiladwyr tai yn datblygu CANLLAW ARFERION DA i leihau'r siawns yn sylweddol o unrhyw ffyrdd newydd i ystadau tai yn dod yn ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu.

Datblygwyd Canllaw Arferion Da (CAD) gan y Tasglu ynghyd â mewnbwn cyfreithiol arbenigol gan Gyfreithwyr Geldards. (Mae'r GPG yn ymddangos yn Atodiad 3).

Datblygwyd Canllaw Arferion Da (CAD) gan y Tasglu ynghyd â mewnbwn cyfreithiol arbenigol gan Gyfreithwyr Geldards. (Mae'r GPG yn ymddangos yn Atodiad 3). Mae'r GPG wedi'i ddosbarthu'n eang i Awdurdodau Lleol trwy gysylltiadau swyddogion Priffyrdd (Cymdeithas Syrfewyr Sirol Cymru), cysylltiadau swyddogion Cynllunio (Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru) a Grŵp Cyfarwyddwyr yr Amgylchedd CLlLC. Hefyd, mae Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi Cymru a Ffederasiwn y Meistr Adeiladwyr a gynrychiolir ar y Tasglu wedi lledaenu'r GPG i'w haelodau.

Bod Awdurdodau Lleol a'r ffederasiynau adeiladu tai yn cofrestru ar gyfer y canllaw arferion da a awgrymwyd.

Mae'r GPG wedi'i anelu'n bennaf at swyddogion Priffyrdd Awdurdod Lleol sydd â phwerau o dan Ddeddf Priffyrdd 1950 i gyfarwyddo cwblhau cytundebau ar gyfer mabwysiadu priffyrdd yn gynnar.

Bydd datblygwyr tai yn ymwybodol o bwerau o'r fath a'u cymhwysiad cyson trwy'r GPG, a byddant mewn sefyllfa well i gwblhau cytundebau o'r fath yn gyflym yn gynnar yn y broses gan osgoi unrhyw gymhlethdodau neu anawsterau yn nes ymlaen.

Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn, mae 17 allan o 22 o Awdurdodau Priffyrdd wedi cadarnhau bod eu prosesau wedi'u halinio â'r GPG.

Sefydlu gweithgor i ddatblygu set o SAFONAU CYFFREDIN dylunio ac adeiladu priffyrdd i'w defnyddio gan Awdurdodau Lleol a datblygwyr tai ar gyfer ffyrdd y gellir eu mabwysiadu.

Mae Grŵp Adolygu Safonau Cyffredin wedi'i sefydlu yn unol â'r argymhelliad hwn. Arweinir y Grŵp Adolygu gan Gadeirydd Fforwm Rheoli Datblygu Cymdeithas Syrfewyr Sirol Cymru, ac mae ei aelodaeth yn cynnwys Peirianwyr a Chynllunwyr Priffyrdd Awdurdodau Lleol, ynghyd ag aelodau Ffederasiwn Adeiladu Tai a chynrychiolwyr datblygwyr tai ar raddfa fawr a bach.

Mae gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Tâf (RhCT) set gynhwysfawr o ddogfennau a gwblhawyd yn ddiweddar sy'n ddelfrydol fel sail i weithio arnynt i gyflawni set o Safonau Cyffredin ar gyfer alinio ac adeiladu priffyrdd. Mae'r Grŵp Adolygu yn adolygu dogfennaeth RhCT a lle bo angen, yn cynnig diwygiadau a newidiadau a fyddai'n gwneud hyn yn addas i Gymru gyfan.

Ar ôl ei chwblhau, bydd y ddogfennaeth Safonau Cyffredin yn adlewyrchu'r sefyllfa bresennol a bydd wedi ystyried yr holl faterion eraill a fydd yn effeithio ar ddatblygiad cyfredol gan gynnwys dyluniad draenio cynaliadwy (SUDS), mesurau Teithio Llesol, gofynion Creu Lleoedd ac ati.

Wrth i'r materion eraill hyn esblygu, bydd felly angen monitro ac adolygu'r ddogfennaeth Safonau Cyffredin yn flynyddol i ystyried unrhyw newidiadau yn y dyfodol. Rhagwelir mai Cymdeithas Syrfewyr Sirol Cymru fyddai yn y sefyllfa orau i gynnal y gwaith monitro ac adolygu gofynnol. Byddai angen cyllid cymedrol i hwyluso hyn.

Crynodeb

Mae'r holl gamau gweithredu o argymhellion yr adroddiad cychwynnol ar Ffyrdd Sydd Heb eu Mabwysiadu yng Ngwanwyn 2019 wedi'u cwblhau'n llwyddiannus fel y nodwyd yn flaenorol yn adran 3 yr adroddiad hwn ac fe'u crynhoir fel a ganlyn:

- Mae gwaith wedi mynd rhagddo wrth sefydlu CRONFA DDATA
- Bydd y gronfa ddata yn cael ei defnyddio i ddarparu amcangyfrif cost ar gyfer gwella ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu i safonau y gellir eu mabwysiadu'n rhesymol
- Bydd y gronfa ddata yn cael ei rheoli a'i chynnal gyda chymorth Awdurdodau Lleol
- Nodwyd cyllidebau ar gyfer y gwaith sy'n gysylltiedig â sefydlu'r gronfa ddata honno.
- Mae Awdurdodau Lleol a'r ffederasiynau adeiladu tai wedi cofrestru ar gyfer y CANLLAW ARFERION DA
- Sefydlwyd gweithgor i ddatblygu set o SAFONAU CYFFREDIN dylunio ac adeiladu priffyrdd i'w defnyddio gan Awdurdodau Lleol a datblygwyr tai ar gyfer ffyrdd y gellir eu mabwysiadu

Mae wedi dod i'r amlwg bod cost nodweddiadol resymol ar gyfer 'trwsio' ffyrdd i safon y gellir ei mabwysiadu yw oddeutu £600 y metr llinellol. Manylir ar allbynnau'r gronfa ddata uchod ac fe'u crynhoir yn Nhabl 1 isod:

Categori	Hyd Llinellol (km)	Cost (£) fesul metr llinellol	Cost (£) billiwn
Pob Ffordd heb ei mabwysiadu (URs)	25,000	600	15
URs yn gwasanaethu 2 neu fwy o eiddo	5,600	600	3.36
URs yn gwasanaethu 5 neu fwy o eiddo	2,600	600	1.56

MYND I'R AFAEL Â SEFYLLFAOEDD BLAENORIAETH

Fel y soniwyd yn gynharach, er bod ffyrdd heb eu mabwysiadu i ystadau tai yn ymddangos fel testun y pryder mwyaf i'r mwyafrif o awdurdodau lleol, mae mathau eraill o ffyrdd heb eu mabwysiadu a allai fod yn fwy o broblem mewn ardaloedd awdurdodau lleol eraill; mae enghreifftiau o'r fath yn cynnwys lôn wledig sy'n gwasanaethu eiddo anghysbell ynysig, lonydd cefn heb eu mabwysiadu, hen ddatblygiadau cabannau gwyliau sydd bellach yn cael eu defnyddio fel preswylfeydd parhaol ac ati. O hyn, mae'r Tasglu yn gwneud argymhellion pellach fel a ganlyn:

ARGYMHELLIAD 1 – bod Awdurdodau Lleol i ddechrau yn nodi'r materion blaenoriaeth o ran ffyrdd sydd heb eu mabwysiadu yn eu hardaloedd Cyngor, a bod amcangyfrifon cost yn cael eu darparu ar gyfer gwella i safonau y gellir eu mabwysiadu. Byddai angen cyfiawnhau cynigion o'r fath o ran angen yn seiliedig ar flaenoriaethau cenedlaethol a lleol.

ARGYMHELLIAD 2 - y dylid ystyried i ryw fath o adnodd canolog fod ar gael i gynorthwyo gydag ariannu'r gwaith angenrheidiol i fynd i'r afael â blaenoriaethau ffyrdd lleol sydd heb eu mabwysiadu.

CANLLAW ARFERION DA

Mae'n galonogol nodi defnydd eang o'r Canllaw Arferion Da a faint sydd wedi ei fabwysiadu. Fodd bynnag, mae'n rhy gynnar i ddeall yn iawn pa mor effeithiol y bu ei ddefnydd a pha welliannau mesuradwy a wireddwyd. Mae angen trafodaeth ddilynol gydag Awdurdodau Lleol yn ystod rhan olaf 2020 i asesu lefel barhaus y defnydd ac i fesur unrhyw welliannau; mae datblygiadau tai a mabwysiadu ffyrdd cysylltiedig yn cymryd amser ac mae ffactorau eraill yn effeithio ar linellau amser hefyd fel unrhyw hinsawdd economaidd cyfredol, felly bydd yn anodd cael data cadarn yma. Serch hynny, trwy ddeialog gydag Awdurdodau Lleol, y gobaith yw y gellir darganfod pa mor effeithiol yw'r Canllaw Arferion Da.

ARGYMHELLIAD 3 – monitro'r defnydd o'r Canllaw Arfer Da, a bod deialog bellach gydag Awdurdodau Lleol yn digwydd yn ddiweddarach yn 2020 i werthuso buddion defnyddio'r Canllaw Arfer Da.

SAFONAU CYFFREDIN

Mae'r gyfres o ddogfennau Safonau Cyffredin bron yn barod, a chynigir dosbarthu'r rhain yn eang i'r holl Awdurdodau Lleol ac adeiladwyr tai (trwy'r ffederasiynau adeiladu tai). Mae positifrwydd cynnar yma gyda'r holl bartïon yn cydnabod y gwelliannau posibl i brosesau a pherthnasoedd y bydd dull 'safonau cyffredin' yn eu cynnig i fabwysiadu ffyrdd ystadau tai newydd. Er y bydd y dogfennau Safonau Cyffredin yn adlewyrchu'r ffordd orau i integreiddio ystyriaethau mawr eraill i fanylion dylunio priffyrdd ac adeiladu cyfredol, bydd angen adolygu a diwygio 'safonau cyffredin' yn rheolaidd wrth i ffactorau eraill newid; mae ffactorau eraill o'r fath yn cynnwys gofynion SUDS newydd, newid gofynion Teithio Llesol, Parcio ar Balmentydd ac ati.

ARGYMHELLIAD 4 – cyhoeddi cyfres o Safonau Cyffredin i'w defnyddio gan Awdurdodau Priffyrdd Lleol a Datblygwyr Tai.

ARGYMHELLIAD 5 – bod y gyfres o ddogfennau Safonau Cyffredin yn cael eu hadolygu'n flynyddol a'u diwygio yn ôl yr angen i adlewyrchu gofynion newidiol o ganlyniad i fentrau eraill sy'n dod i'r amlwg, a bod cyllid blynyddol yn cael ei ddarparu i alluogi hyn.

ATODIAD 1 - Rhestr o Gynghorau sy'n gwirio (a'r rhesymeg dros eu dewis)

Gofynnwyd i'r Awdurdodau Lleol canlynol gynorthwyo gyda gwirio allbynnau cynnar ar gyfer eu hardaloedd daearyddol eu hunain o'r cynulliad data cychwynnol a'r gwaith cyflwyno a wnaed gan Geoplace. Dewiswyd yr Awdurdodau Lleol hyn i roi cynrychiolaeth deg yn ddaearyddol ledled Cymru, ond hefyd i gynrychioli ardaloedd Cyngor math trefol, cymoedd a gwledig:

» Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-Bont Ar Ogwr

» Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy

» Cyngor Sir Ceredigion

» Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-Nedd Port Talbot

» Cyngor Sir Powys

» Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen

ATODIAD 2 - Categorïau Ffyrdd Sydd Heb eu Mabwysiadu

Yn gynnar yn y broses, nododd y Tasglu Ffyrdd Sydd Heb eu Mabwysiadu 6 phrif gategori o Ffyrdd Sydd Heb eu Mabwysiadu. Arweiniodd yr ymarfer ymgynghori cynhwysfawr a gynhaliwyd yn Hydref 2018 at gymeradwyo'r categorïau hyn heb unrhyw gategorïau eraill na rhai newydd yn dod ymlaen.

Mae'r categorïau fel a ganlyn:

- datblygiadau o hen gabannau blaenorol heb eu mabwysiadu.

- ffyrdd bach nad ydynt yn gwasanaethu aelwydydd yn benodol

- ffyrdd ystadau tai heb eu mabwysiadu

- lonydd cefn trefol heb eu mabwysiadu

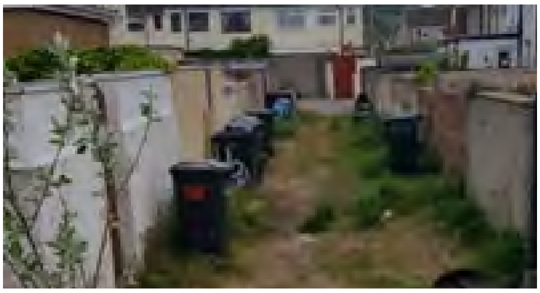

- ffyrdd ystâd a reolir yn breifat sydd heb eu mabwysiadu

- safleoedd diwydiannol / datblygu busnes sydd heb eu mabwysiadu

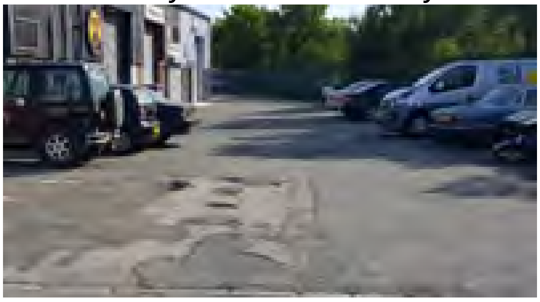

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

CLILC • WLGA

CANLLAW MODEL MABWYSIADU FFYRDD

AR GYFER AWDURDODAU PRIFFYRDD A DATBLYGWYR TAI

CAM 'CYN YMGEISIO'

Ymgeisydd/Awdurdod Cynllunio yn trafod.

Cynnwys yr Awdurdod Priffyrdd
- annog mabwysiadu a safonau mabwysiadu

CAIS CYNLLUNIO

Gall mewnbwn yr Awdurdod Priffyrdd ddylanwadu ar y penderfyniad.

CYMERADWYO'R CAIS

CAIS RHEOLI ADEILADU

A YW'R FFYRDD YN DARPARU MYNEDIAD PREIFAT A RENNIR YN UNIG?

YDYN → **DIM GWEITHREDU PELLACH GAN YR AWDURDOD PRIFFYRDD**

NAC YDYN → **A OES 5 EIDDO NEU FWY YN MYND I FOD YN DEFNYDDIO'R FFYRDD?**

NAC OES → **DIM GWEITHREDU PELLACH GAN YR AWDURDOD PRIFFYRDD**

OES → **AWDURDOD PRIFFYRDD YN CYFLWYNO HYSBYSIAD COD TALIADAU YMLAEN LLAW (APC) I'R DATBLYGWR O FEWN 6 WYTHNOS O GYMERADWYAETH RHEOLI ADEILADU***

* Os caiff hysbysiad APC ei gyflwyno ni fydd modd dechrau'r gwaith heb gael bond yn ei le (sy'n cyfateb i chyfanswm cost adeiladu'r ffyrdd i safon fabwysiadu fel sy'n ofynnol ganyr Awdurdod Priffyrdd.) Yn ystod y cyfnod hwn gellir trafod Cytundeb Adran 38 (neu, yn ddelfrydol, yn gynt yn y broses)

CANLLAW MODEL MABWYSIADU FFYRDD
AR GYFER AWDURDODAU PRIFFYRDD A DATBLYGWYR TAI

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

CLILC • WLGA

NODIADAU ESBONIADOL

Cam Cyn Ymgeisio
Trafodaethau rhwng yr Ymgeisydd a'r Awdurdod Cynllunio cyn cyflwyno Cais Cynllunio.

Cais Rheoli Adeiladu
Gofynnol fel rhan o 'Reoliadau Adeiladu', a wnaed yn unol â Deddf Adeiladu 1984.

Mynediad Preifat a Rennir
Darparu mynediad i breswylwyr yn unig i ddatblygiadau megis heolydd pengaead, setiau o fflatiau a reolir gan borthor etc. ac nid yw'n cynnwys unrhyw dramwyfeydd.

Cod Taliadau Ymlaen Llaw
Y cod statudol a ddarperir gan adrannau 219 i 225 o Ddeddf Priffyrdd 1980. Mae'r cod yn sicrhau y telir am gostau gwaith stryd mewn strydoedd preifat ger adeiladau newydd. Golyga hyn waith ar gyfer adeiladu ffyrdd ystâd mewn cynllun ar gyfer datblygiadau adeiladu megis ystâd dai.

Cytundeb Adran 38
Cytundeb ar gyfer cynnal gwaith priffyrdd a wneir yn unol ag adran 38 o Ddeddf Priffyrdd 1980, yn gysylltiedig fel rheol ag adeiladu neu fabwysiadu ffyrdd ystâd o fewn datblygiadau preswyl.